Chapter 2 v 7

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः पृच्छामि त्वां धर्मसंमूढचेताः ।
यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां
प्रपन्नम् ॥ २॥ ७॥

कार्पण्य–दोष-उपहत–स्वभावः । पृच्छामि । त्वाम् । धर्म-संमूढ–चेताः ।
यद् । श्रेयस् । स्यात् । निश्चितम् । ब्रूहि । तद् । मे । शिष्यः । ते ।
अहम् । शाधि । माम् । त्वाम् । प्रपन्नम् ॥

kārpaṇyadoṣopahatasvabhāvaḥ pṛcchhāmi tvāṃ
dharmasaṃmūḍhacetāḥ
yacchreyaḥ syānniścitaṃ brūhi tanme śiṣyaste'haṃ śādhi māṃ tvāṃ
prapannam

2.7. My nature has been overcome by the taint of faint-heartedness, and my mind is confused as to my duty. So, I am asking you: Tell me for certain what would be beneficial. I am your disciple. Teach me who have surrendered myself to you.

कार्पण्य-	(n.), poorness of spirit, pity, faint-heartedness
दोष-	(m.), wrong, weakness, sin, fault, taint
उपहत-	(past passive participle upa √han), damaged, afflicted, overcome, discouraged
-स्वभावः	(m. nom. sg.), own being, nature

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः	(m. nom. sg. bahuvrīhi), whose own nature has been overcome by the taint of faint-heartedness
पृच्छामि	(1st sg. pr. indic. act √prac), I ask, I pray
त्वाम्	(2nd sg.), to you
धर्म-	(m.), duty, right, law
संमूढ-	(past passive participle sam √muh), uncertain, confused, bewildered, crazed
-चेताः	(n. nom sg.), soul, heart, mind
धर्मसंमूढचेताः	(m. nom. sg. bahuvrīhi), whose mind is confused as to duty
यद्	(n. nom. sg.), which, what
श्रेयः	(comparative, n. nom. sg.), better, preferable, beneficial
स्यात्	(3rd sg. optative √as), it should be , it would be
निश्चितम्	(adv.), for certain, without doubt, surely
ब्रूहि	(2nd sg. imperative act. √brū), say! tell!
तद्	(n. acc. sg.), that
मे	(dative sg.), to me
शिष्यः	(m. nom. sg.), pupil, student, disciple
ते	(gen. sg.), of you
अहम्	(nom. sg.), I
शाधि	(2nd sg. imperative active √śās), correct! teach! instruct!

माम्	(acc. sg.), me
त्वाम्	(acc. sg.), you, to you
प्रपन्नम्	(m. acc. sg. past passive participle pra √pad), fallen at the feet, surrendered

Chapter 2 v 9

सञ्जय उवाच ।

एवमुक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परंतप ।

न योत्स्य इति गोविन्दम् उक्त्वा तूष्णीम् बभूव ह ॥२॥९॥

सञ्जयः । उवाच ।

एवम् ।उक्त्वा । हृषीकेशम् । गुडाकेशः । परम्-तप ।न । योत्स्ये ।

इति । गोविन्दम् । उक्त्वा । तूष्णीम् । बभूव । ह ॥

sañjaya uvācha

evamuktvā hṛṣīkeśaṃ guḍākeśaḥ paraṃtapa

na yotsya iti govindam uktvā tūṣṇīṃ babhūva ha

2.9. Sañjaya said, Having spoken thus to Kṛṣṇa, Arjuna, the tormentor of foes, said to Govinda, “I shall not fight.” Then he remained silent.

सञ्जयः	(m. nom. sg.), Sañjaya
उवाच	(3rd sg. perf. act. √vac), he said, he spoke
एवम्	(adv.), thus
उक्त्वा	(gerund √vac), having spoken
हृषीकेशम्	(m. acc. sg. bahuvrīhi hṛṣī-keśa), Hṛṣīkeśa, ‘whose hair is bristling’, epithet of Kṛṣṇa
गुडाकेशः	(m. nom. sg. bahuvrīhi guḍa-keśa), ‘whose hair is thick’, epithet of Arjuna

परंतप	(m. voc. sg. tatpuruṣa paraṃ-tapa), O ‘scorcher of foes’, epithet of warriors (here applied to king Dhṛtarāṣṭra)
न	not
योत्स्ये	(1st sg. pr. future mid. √yudh), I will fight, I shall fight
इति	thus; closing quotation
गोविन्दम्	(m. acc. sg.), to the chief cowherd, Kṛṣṇa
उक्त्वा	(gerund √vac), having spoken
तूष्णीम्	(adv.), silently
बभूव	(3rd sg. perf. act. √bhū), he was, he became
ह	(particle of emphasis), indeed, in truth

Chapter 2 v 10

तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत ।
सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः ॥२॥१०॥

तम् । उवाच । हृषीकेशः । प्रहसन्। इव । भारत । सेनयोः ।
उभयोः।मध्ये । विषीदन्तम् । इदम् । वचः ॥

tamuvācha hṛṣīkeśaḥ prahasanniva bhārata
senayorubhayormadhye viṣīdantamidaṃ vacaḥ

2.10. To him, who sat despondent between the two armies, O descendant of Bharata, Kṛṣṇa mockingly as it were said these words:

तम्	(m. acc. sg.), him, to him
उवाच	(3rd sg. perf. act. √vac), he said, he spoke
हृषीकेशः	(m. acc. sg.), Hṛṣīkeśa, i.e. Kṛṣṇa
प्रहसन्	(m. nom. sg. pr. participle pra √has), smiling, laughing
इव	like, as if
भारत	(m, voc, sg.), O descendant of Bharata, epithet here of king Dhṛtarāṣṭra, the king to whom the scene is being described
सेनयोः	(f. gen. dual), of the two armies
उभयोः	(f. gen. dual), of both
मध्ये	(m. loc. sg.), in the middle

विषीदन्तम्	(m. acc. sg. pr. participle vi √sad), dejected, despondent, sunk down
इदम्	(n. acc. sg.), this
वचः	(n. acc. sg.), word, speech

Chapter 2 v 11

श्रीभगवानुवाच ।

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ।

गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः ॥२॥११॥

श्री-भगवान् ।उवाच ।

अशोच्यान् । अन्वशोचः ।त्वम् । प्रज्ञा-वादान् ।च । भाषसे । गत-असून् ।अगत-असून् ।च । न ।अनुशोचन्ति । पण्डिताः ॥

śrībhagavānuvāca

aśocyānanvaśocastvaṃ prajñāvādāṃśca bhāṣase

gatāsūnagatāsūṃśca nānuśocanti paṇḍitāḥ

2.11. The blessed Lord said, 'You grieve for those who should not be grieved for yet you also utter words of wisdom. The wise grieve neither for the dead nor for the living.'

श्री-	honorific prefix meaning sacred or holy
-भगवान्	(m. nom. sg.), illustrious one, divine one
श्रीभगवान्	(m. nom. sg.), the Blessed Lord
उवाच	(3rd sg. perf. act. √vac), he said, he spoke
अशोच्यान्	(m. acc. pl. gerundive √śuc), not to be lamented, not to be mourned
अन्वशोचः	(2nd sg. imperfect act. anu √śuc), you have lamented, you have mourned

त्वम्	(nom. sg.), you
प्रज्ञा-	(f.), wisdom
-वादान्	(m. acc. pl.), words
प्रज्ञावादान्	(m. acc. pl. tatpuruṣa), words of wisdom (words that appear to be wisdom though they are not)
च	and, also, yet
भाषसे	(2nd sg. mid √bhāṣ), you speak, you say
गत-	(past part. √gam), gone, dead
-असून्	(m. acc. pl.), breaths
गतासून्	(m. acc. pl. bahuvrīhi), to those whose breaths have gone, the dead
अगत-	(past part. a √gam), not gone, not dead
-असून्	(m. acc. pl.), breaths
अगतासून्	(m. acc. pl. bahuvrīhi), to those whose breaths have not gone, the not dead
च	and
न	not
अनुशोचन्ति	(3rd pl. pr. indic. act, anu √śuc), they mourn, they lament
पण्डिताः	(m. nom. pl.), the wise men, the wise

Chapter 2 v 13

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।
तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति॥ २॥१३॥

देहिनः ।अस्मिन् । यथा । देहे । कौमारम् । यौवनम् । जरा । तथा ।
देह-अन्तर-प्राप्तिः ।धीरः । तत्र । न । मुह्यति ॥

dehino'smin yathā dehe kaumāraṃ yauvanaṃ jarā
tathā dehāntaraprāptirdhīrastatra na muhyati

2.13. Just as in this body the embodied Self passes through childhood, youth, and old age, so does it acquire another body. A wise person is not deluded about it.

देहिनः	(m. gen. sg.), of the embodied (Self)
अस्मिन्	(m. loc. sg.), in this
यथा	just as
देहे	(m/n. loc. sg.), in the body
कौमारम्	(n. nom. sg.), childhood
यौवनम्	(m. nom. sg.), youth
जरा	(f. nom. sg.), old age
यथा	in the same way, also
देह-	body

अन्तर-	other, another
-प्राप्तिः	(f. nom. sg.), acquisition, obtaining
देहान्तरप्राप्तिः	(f. nom. sg. tatpuruṣa), obtaining another body
धीरः	(m. nom. sg.), wise person, wise man
तत्र	there, in this respect
न	not
मुह्यति	(3rd sg. pr. indic. act √muh), he is deluded, he is confused

Chapter 2 v 14

मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय शीतोष्णसुखदुःखदाः ।
आगमापायिनोऽनित्यास्तांस्तितिक्षस्व भारत ॥२॥१४॥

मात्रा-स्पर्शाः । तु । कौन्तेय । शीत-उष्ण-सुख-दुःख-दाः । आगम-अपायिनः । अनित्याः । तान् । तितिक्षस्व । भारत ॥

mātrāsparśāstu kaunteya śītoṣṇasukhaduḥkhadāḥ

āgamāpāyino 'nityāstāṃstitikṣasva bhārata

2.14. O son of Kuntī! Contacts of senses with their objects cause cold and heat, pleasure and pain. These come and go – they are fleeting, O descendant of Bharata, endure them.

मात्रा-	(f.), material, measure, quantity
-स्पर्शाः	(m. nom. pl. derivative noun from √spṛś), touching, sensations
मात्रास्पर्शाः	(m. nom. pl. karmadhāraya), physical contacts/sensations
तु	but, indeed
कौन्तेय	(m. voc. sg.), O son of Kuntī, epithet of Arjuna
शीत-	(n.), cold
उष्ण-	(n.), heat
सुख-	(n.), pleasure, happiness
दुःख-	(n.) pain, misfortune

-दाः	(m. nom. pl.), causing, bringing about
शीतोष्णसुखदुःखदाः	(m. nom. pl. tatpuruṣa), causing cold and heat, pleasure and pain
आगम-	(from āvgam), coming
-अपायिनः	(m. nom. pl. from apa vi), going
आगमापायिनः	(m. nom. pl. dvandva), coming and going
अनित्याः	(m. nom. sg.), impermanent, transient, not eternal
तान्	(m. acc. pl.), them
तितिक्षस्व	(2nd sg. imperative mid. desiderative vtij), you must endeavour or endure
भारत	(m. voc. sg.), O descendant of Bharata, epithet of Arjuna

Chapter 2 v 15

यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ ।
समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते॥ २॥१५॥

यम् । हि । न । व्यथयन्ति । एते । पुरुषम् । पुरुषर्षभ । सम-दुःख-सुखम् ।धीरम् । सः । अमृतत्वाय । कल्पते ॥

yaṃ hi na vyathayantyete puruṣaṃ puruṣarṣabha

samaduḥkhasukhaṃ dhīraṃ so'mṛtatvāya kalpate

2.15. O leader of people, the person whom these sense contacts do not agitate, to whom pleasure and pain are the same, who is the same in pain and pleasure, that wise one is indeed fit for immortality.

यम्	(m. acc. sg.), whom
हि	indeed
न	not
व्यथयन्ति	(3rd pl. causative act. √vyath), they cause to tremble, they afflict
एते	(m. nom, pl.), these (sense contacts)
पुरुषम्	(m. acc. sg.), man, spirit, person
पुरुषर्षभ	(m. voc. sg. bahuvrīhi puruṣa-ṛṣabha), O bull among men, O leader of people
सम-	the same, equal, consistent

दुःख-	(n.), pain, misfortune
-सुखम्	(n.), pleasure, happiness
समदुःखसुखम्	(m. acc. sg. bahuvrīhi), to whom pleasure and pain are the same
धीरम्	(m. acc. sg.), wise, wise person, wise man
सः	(m. nom. sg.), he
अमृतत्वाय	(n. dat. sg.), for immortality
कल्पते	(3rd sg. pr. indic. mid √kḷp), he is ready, he is prepared, he is fit

Chapter 2 v 20

न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे
॥२॥२०॥

न । जायते । म्रियते । वा । कदाचित् । न । अयम् । भूत्वा । भविता ।
वा । न । भूयः। अजो । नित्यः । शाश्वतः । अयम् । पुराणः । न ।
हन्यते । हन्यमाने । शरीरे ॥

na jāyate mriyate vā kadācinnāyaṃ bhūtvā bhavitā vā na bhūyaḥ
ajo nityaḥ śāśvato'yaṃ purāṇo na hanyate hanyamāne śarīre

2.20. This Self is never born; neither does It ever die. Having been born, It never ceases to be again. Unborn, eternal, everlasting, ancient, It is not slain when the body is slain.

न	not
जायते	(3rd sg. pr. pass. √jan), he is born
म्रियते	(3rd sg. pr. pass. √mṛ), he dies, he is dead
वा ... वा	either ... or
कदाचित्	at any time, ever
न	not
अयम्	(m. nom. sg.), this

भूत्वा	(gerund √bhū), being, having been
भविता	(3rd sg. periphrastic fut √bhū), it will be, it will become
न	not
भूयः	(m. nom, sg.), again, once more
अजः	(m. nom. sg. √jan), unborn, birthless
नित्यः	(m. nom. sg.), eternal, indestructible
शाश्वतः	(m. nom. sg.), perpetual, everlasting
अयम्	(m. nom. sg.), this
पुराणः	(m. nom. sg.), primeval, ancient, primordial
न	not
हन्यते	(3rd sg. pr. indic. pass √han), it is slain, it is killed
हन्यमाने	(m. loc. sg. pr. mid. participle √han), in being slain, when being killed
शरीरे	(m. loc. sg.), when the body

Chapter 2 v 38

सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।
ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि॥ २॥ ३८॥

सुख - दुःखे । समे । कृत्वा । लाभ-अलाभौ । जय-अजयौ । ततो ।
युद्धाय । युज्यस्व । न । एवम् । पापम् । अवाप्स्यसि ॥

sukhaduḥkhe same kṛtvā lābhālābhau jayājayau
tato yuddhāya yujyasva naivaṃ pāpamavāpsyasi

2.38. Treating alike pleasure and pain, gain and loss, victory and defeat, engage then in battle. Thus you shall not incur sin.

सुख-	(n.), pleasure, happiness
-दुःखे	(n. acc. dual), pain, misery
सुखदुःखे	(n. acc. dual. dvandva), pleasure and pain
समे	(n. acc. dual), alike, the same
कृत्वा	(gerund √kṛ), having made, having done
लाभ-	(m.) gain
-अलाभौ	(m. acc. dual) gain and loss
लाभालाभौ	(m. acc. dual. Dvandva), gain and loss
जय-	(m.), victory
-अजयौ	(m. acc. dual), defeat

जयाजयौ	(m. acc. dual. dvandva), victory and defeat
ततः	then, from there
युद्धाय	(n. dat. sg.), for battle
युज्यस्व	(2nd. sg. imperative mid √yuj), join! engage!
न	not
ऍवम्	thus
पापम्	(n. acc. sg.), evil, sin
अवाप्स्यसि	(2nd sg. fut. act. ava √āp), you shall incur

Chapter 2 v 45

त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन ।
निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो निर्योगक्षेम आत्मवान् ॥२॥४५॥

त्रैगुण्य-विषयाः । वेदाः । निः-त्रैगुण्यः । भव । अर्जुन । निः-द्वन्द्वो ।नित्य–सत्त्व-स्थः । निः-योग-क्षेम । आत्मवान् ॥

traiguṇyaviṣayā vedā nistraiguṇyo bhavārjuna

nirdvandvo nityasattvastho niryogakṣema ātmavān

2.45. The Vedas have the three guṇas as their object. O Arjuna, be free from the three guṇas, free from the pairs of opposites, free from acquisition and preservation, ever abiding in the quality of goodness and self-possessed.

त्रैगुण्य-	(n.), three guṇas, the triad of guṇas
-विषयाः	(m. nom. pl.), spheres of action, belonging to, categories, objects
त्रैगुण्यविषयाः	(m. nom. pl. tatpuruṣa), belonging to the three guṇas, having the three guṇas as their object
वेदाः	(m. nom. pl.), the Vedas
निः-	(prefix), without, free from
-त्रैगुण्यः	(m. nom. sg.), the three guṇas
निस्त्रैगुण्यः	(m. nom. sg.), without or free from the three guṇas, without the triad of guṇas
भव	(2nd sg. imperative act √bhū), be! become!

अर्जुन	(m. voc. sg.), O Arjuna
निः-	(prefix), without, free from
-द्वन्द्वः	(m. nom. sg.), pair of opposites
निर्द्वन्द्वः	(m. nom. sg.), without or indifferent to the pairs of opposites (heat and cold; pain and pleasure; etc.)
नित्य-	eternal
सत्त्व-	(n.), truth, reality, goodness
-स्थः	(suffix, m. nom. sg.), fixed, standing, staying, abiding
नित्यसत्त्वस्थः	(m. nom. sg.), ever abiding in sattva
निः-	(prefix), without, free from
योग-	(m.), acquisition, gain
-क्षेमः	(m. nom. sg.), preservation, protection
निर्योगक्षेमः	(m. nom. sg.), without (thoughts of) acquisition and preservation
आत्मवान्	(m. nom. sg.), full of the Self, self-possessed

Chapter 2 v 47

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि ॥२॥४७॥

कर्मणि । एव । अधिकारः । ते । मा । फलेषु । कदाचन । मा । कर्म–फल–हेतुः । भूः । मा । ते । सङ्गः । अस्तु । अकर्मणि ॥

karmaṇyevādhikāraste mā phaleṣu kadācana

mā karmaphalaheturbhūrmā te saṅgo'stvakarmaṇi

2.47. Your right is to action alone, and never to its fruits. Do not let the fruits of action be your motive, nor your attachment be to inaction.

कर्मणि	(n. loc. sg.), in action, in deeds
एव	alone, indeed
अधिकारः	(m. nom. sg.), jurisdiction, authority, prerogative, claim, right
ते	(gen. sg.), of you, your
मा	(prohibitive), not, never
फलेषु	(n. loc. pl.), in fruits, in results
कदाचन	(adv.), at any time whatsoever
मा	(prohibitive), not, never
कर्म-	(n.), action

फल-	(n.), fruit, result
-हेतुः	(m. nom. sg.), motive, cause
कर्मफलहेतुः	(m. nom. sg. tatpuruṣa), motive in fruit of action, having the fruit of action as motive
भूः	(3rd sg. aorist subjunctive √bhū), it should be, it should arise
मा	(prohibitive), not, never
ते	(gen. sg.), of you, your
सङ्गः	(m. nom. sg.), attachment
अस्तु	(3rd sg. imperative act √as), let there be!
अकर्मणि	(n. loc. sg.), in inaction

Chapter 3 v 9

यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मबन्धनः ।
तदर्थं कर्म कौन्तेय मुक्तसङ्गः समाचर ॥३॥९॥

यज्ञ–अर्थात् । कर्मणः । अन्यत्र । लोकः । अयम् । कर्म-बन्धनः ।
तद्-अर्थम् । कर्म । कौन्तेय । मुक्त-सङ्गः । समाचर ॥

yajñārthātkarmaṇo ’nyatra loko’yaṃ karmabandhanaḥ

tadarthaṃ karma kaunteya muktasaṅgaḥ samācara

3.9. Except for action for the sake of sacrifice, this world is bound by action. O son of Kuntī, perform action for the sake of sacrifice, free from attachment.

यज्ञ-	(m.), act of worship or devotion, sacrifice
-अर्थात्	(m. abl. sg.), from purpose, from object
यज्ञार्थात्	(m. abl. sg. tatpuruṣa), for the purpose of sacrifice, for the sake of sacrifice
कर्मणः	(n. abl. sg.), from action
अन्यत्र	aside from, elsewhere, otherwise
लोकः	(m. nom. sg.), world
अयम्	(m. nom. sg.), this
कर्म-	(n.), action
-बन्धनः	(m. nom. sg.), bound, fettered

कर्मबन्धनः	(m. nom. sg. bahuvrīhi), bound by action
तद्-	that
-अर्थम्	(n. acc. sg.), purpose, aim, object
तदर्थम्	(n. acc. sg. tatpuruṣa), for that purpose, for that end
कर्म	(n. acc. sg.), action, deed
कौन्तेय	(m. voc. sg.), O son of Kuntī, epithet of Arjuna
मुक्त-	(p. passive participle √muc), freed, released
-सङ्गः	(m. nom. sg.), attachment, addiction
मुक्तसङ्गः	(m. nom. sg. bahuvrīhi), being freed from attachment
समाचर	(2nd sg. imperarive act.) perform! accomplish!

Chapter 4 v 8

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि युगे युगे ।।४।८।।

परित्राणाय । साधूनाम् । विनाशाय । च । दुष्कृताम् । धर्म-संस्थापना-अर्थाय । सम्भवामि । युगे । युगे ।।

paritrāṇāya sādhūnāṃ vināśāya ca duṣkṛtām

dharmasansthāpanārthāya sambhavāmi yuge yuge

4.8. For the protection of the virtuous and the destuction of the wicked, and for the sake of establishing righteousness, I am born in every age.

परित्राणाय	(n. dat. sg. from pari √trai) for the sake of the protection or preservation or deliverance
साधूनाम्	(m. gen. pl.), of the righteous, of the good, of the virtuous ones
विनाशाय	(m. dat. sg. from vi √naś), for the sake of the destruction or the loss or the perishing
च	and
दुष्कृताम्	(m. gen. sg.), of evil doers
धर्म-	(m.), righteousness, duty, law
संस्थापन -	(pr. causative noun from sam √sthā), the establishing
-अर्थाय	(m. dative sg.), for the sake of, with the aim of

धर्मसंस्थापनार्थाय	(m. dat. sg. tatpuruṣa) for the sake of establishing righteousness
सम्भवामि	(1st sg. pr. indic. act. sam √bhū), I come into being, I am born, I manifest myself
युगे युगे	(n. loc. sg.), in age after age

Chapter 6 v 19

यथा दीपो निवातस्थो नेङ्गते सोपमा स्मृता ।
योगिनो यतचित्तस्य युञ्जतो योगमात्मनः ॥६॥१९॥

यथा । दीपः । निवात-स्थः । न । इङ्गते । सा-उपमा । स्मृता ।
योगिनः । यत-चित्तस्य । युञ्जतः । योगम् । आत्मनः ॥

yathā dīpo nivātastho neṅgate sopamā smṛtā
yogino yatacittasya yuñjato yogam ātmanaḥ

6.19. 'As a lamp in a windless spot does not flicker' – this has been considered to be the simile for a spiritual aspirant whose mind is controlled and who is engaged in concentration on the Self.

यथा	just as, in like manner
दीपः	(m. nom. sg.), lamp, lantern
निवात-	(m.) without wind, windless
-स्थः	(m. nom. sg. suffix), situated, established in
निवातस्थः	(m. nom. sg. tatpuruṣa), situated in a windless (spot)
न	not
इङ्गते	(3rd sg. pr. indic. md √iṅg), it flickers, it stirs
सा	(f. nom. sg.), that
उपमा	(f. nom. sg.), simile, comparison

स्मृता	(f. nom. sg. p. pass. participle √smṛ), recorded, remembered, thought, considered
योगिनः	(m. gen. sg.), of the yogin, the spiritual aspirant
यत-	(m.), controlled, subdued
-चित्तस्य	(m. gen. sg.), of thought, of mind
यतचित्तस्य	(m. gen. sg. bahuvrīhi), of one of controlled thought or mind
युञ्जतः	(m. gen. sg. pr. act. participle √yuj), of concentrated, of steadfast, of performing
योगम्	(m. acc. sg.), yoga, concentration
आत्मनः	(m. gen. sg.), of the Self

Chapter 6 v 35

श्रीभगवानुवाच ।

असंशयं महाबाहो मनो दुर्निग्रहं चलम् ।

अभ्यासेन तु कौन्तेय वैराग्येण च गृह्यते ॥ ६॥ ३५॥

असंशयम् । महा-बाहो । मनः। दुस्-निग्रहम् । चलम् । अभ्यासेन ।

तु । कौन्तेय । वैराग्येण । च । गृह्यते ॥

śrībhagavānuvāca

asaṃśayaṃ mahābāho mano durnigrahaṃ calam

abhyāsena tu kaunteya vairāgyeṇa ca gṛhyate

6.35. Doubtless, O mighty-armed One, the mind is difficult to control and fickle. But through practice and detatchment, O son of Kuntī, it may be restrained.

असंशयम्	(adv.) without doubt, doubtless
महाबाहो	(m. voc. sg. bahuvrīhi mahā-bāhu), 'whose arms are mighty'; O mighty-armed One, epithet of Arjuna
मनः	(n. nom. sg.), mind
दुस्-	(prefix), difficult, hard
-निग्रहम्	(m.), restraining, subduing
दुर्निग्रहम्	(n. nom. sg. from dur ni √grah), difficult to restrain, hard to control

चलम्	(n. nom. sg.), moving, unsteady, unstable, restless
अभ्यासेन	(m. inst. sg.), by/through practice
तु	but
कौन्तेय	(m. voc. sg.), O son of Kuntī, epithet of Arjuna
वैराग्येण	(n. inst. sg.), by indifference, by disgust, by aversion to worldly objects, through detachment
च	and
गृह्यते	(3rd sg. pr. indic. passive √grah), it is restrained, it is controlled

Chapter 7 v 4

भूमिरापोऽनलो वायुः खं मनो बुद्धिरेव च ।
अहङ्कार इतीयं मे भिन्ना प्रकृतिरष्टधा ॥ ७॥ ४॥

भूमिः । आपः । अनलः । वायुः । खम् । मनः । बुद्धिः। एव । च ।
अहङ्कारः । इति । इयम् । मे । भिन्ना । प्रकृतिः । अष्टधा ॥

bhūmirāpo'nalo vāyuḥ khaṃ mano buddhireva ca
ahaṅkāra itīyaṃ me bhinnā prakṛtiraṣṭadhā

7.4. Earth, water, fire, air, space, mind, intellect and ego-sense this, My nature, is thus divided eightfold.

भूमिः	(f. nom. sg.), earth
आपः	(f. nom. pl.), water, the waters
अनलः	(m. nom. sg.), fire
वायुः	(m. nom. sg.), wind
खम्	(n. nom. sg.), ether, space
मनः	(n. nom. sg.), mind, thought
बुद्धिः	(f. nom. sg.), intellect
एव	indeed
च	and
अहङ्कारः	(m. nom. sg.), 'I making', ego-sense, egoism

इति	thus, so
इयम्	(f. nom. sg.), this
मे	(gen. sg.) of me, my
भिन्ना	(f. nom. sg. p. pass. participle √bhid), divided, split
प्रकृतिः	(f. nom. sg.), nature, material nature
अष्टधा	(adv), eightfold

Chapter 7 v 5

अपरेयमितस्त्वन्यां प्रकृतिं विद्धि मे पराम् ।
जीवभूतां महाबाहो ययेदं धार्यते जगत् ॥ ७॥ ५॥

अपरा । इयम् । इतः । तु । अन्याम् । प्रकृतिम् । विद्धि । मे । पराम् ।
जीव-भूताम् । महा-बाहो । यया । इदम् । धार्यते । जगत् ॥

apareyamitastvanyāṃ prakṛtiṃ viddhi me parām
jīvabhūtāṃ mahābāho yayedaṃ dhāryate jagat

7.5. This is My lower nature but, O mighty-armed One, know My other nature to be the highest, consisting of the life by which this world is upheld.

अपरा	(f. nom. sg.), lower, inferior
इयम्	(f. nom. sg.), this
इतः	this, here
तु	but, indeed
अन्याम्	(f. acc. sg.), other
प्रकृतिम्	(f. acc. sg.), nature
विद्धि	(2nd sg. imperative act √vid), know! learn!
मे	(gen. sg.), of me, my
पराम्	(f. acc. sg.), highest, supreme

जीव-	(m.) living being, individual soul
-भूताम्	(f. acc. sg.), at the end of a compound means ‘consisting of’
जीवभूताम्	(f. acc. sg.), consisting of the life
महाबाहो	(m. voc. sg. bahuvrīhi mahā-bāhu), ‘whose arms are mighty’; O mighty-armed One, epithet of Arjuna
यया	(f. inst. sg.), by which
इदम्	(n. nom. sg.), this
धार्यते	(3rd sg. pr. indic. causative, passive √dhṛ), it is sustained or supported or upheld
जगत्	(n. nom. sg.), world, universe

Chapter 9 v 27

यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।
यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व मदर्पणम् ॥९॥२७॥

यद् । करोषि । यद् । अश्नासि । यद् । जुहोषि । ददासि । यद् । यद् ।
तपस्यसि । कौन्तेय । तद् । कुरुष्व । मद्-अर्पणम् ॥

yatkaroṣi yadaśnāsi yajjuhoṣi dadāsi yat
yattapasyasi kaunteya tatkuruṣva madarpaṇam

9.27. Whatever you do, eat, sacrifice, offer as gift, perform as austerity, O Arjuna! – do all this as an offering to Me.

यद्	(n. acc. sg.), what, which
करोषि	(2nd sg. pr. indic. act. √kṛ), you do, you make
यद्	(n. acc. sg.), what, which
अश्नासि	(2nd sg. pr. indic. act. √aś), you eat
यद्	(n. acc. sg.), what, which
जुहोषि	(2nd sg. pr. indic. act. √hu), you offer (in sacrifice)
ददासि	(2nd sg. pr. indic. act. √da), you give
यद्	(n. acc. sg.), what, which
यद्	(n. acc. sg.), what, which
तपस्यसि	(2nd sg. pr. indic. act. √tapasya), you perform (in the way of austerities), you strive

कौन्तेय	(m. voc. sg.), O son of Kuntī, epithet of Arjuna
तद्	(n. acc. sg.), that
कुरुष्व	(2nd sg. mid. imperative. √kṛ), do! make!
मद्-	(dat. sg. compound form of aham), for me
-अर्पणम्	(n. acc. sg.) an offering
मदर्पणम्	(n. acc. sg.), as an offering to me

Chapter 12 v 13

अद्वेष्टा सर्वभूतानां मैत्रः करुण एव च ।
निर्ममो निरहङ्कारः समदुःखसुखः क्षमी ॥१२॥१३॥

अद्वेष्टा । सर्व-भूतानाम्। मैत्रः । करुणः । एव । च । निः-ममः । निः-अहङ्कारः । सम-दुःख-सुखः । क्षमी ॥

adveṣṭā sarvabhūtānāṃ maitraḥ karuṇa eva ca
nirmamo nirahaṅkāraḥ samaduḥkhasukhaḥ kṣamī

12.13. That person hates no being, is friendly and also compassionate, is free from all sense of possession and from egoism, is the same in pleasure and pain and patiently endures.

अद्वेष्टा	(m. nom. sg.), non-hater
सर्व-	all
-भूतानाम्	(n.gen.pl.) of beings
सर्वभूतानाम्	(n. gen. pl.) of all beings, of all creatures
मैत्रः	(m. nom. sg.), friendly, a friend
करुणः	(m. nom. sg.), compassionate
एव	thus
च	and
निः-	(prefix), without, free from
-ममः	(gen. sg. of aham), of me, mine

निर्ममः	(m. nom. sg. bahuvrīhi), free from “mine”, free from attatchment to possessions
निः-	(prefix), without, free from
-अहङ्कारः	(m. nom. sg.), egoism
निरहङ्कारः	(m. nom. sg.), free from “I”, free from egoism
सम-	the same, equal
दुःख-	(n.) pain, misery
-सुखः	(m. nom. sg.) pleasure, happiness
सम-दुःख-सुखः	(m. nom. sg. bahuvrīhi), indifferent to pain and pleasure, the same in pain and pleasure
क्षमी	(m. nom. sg.), patient, enduring

Chapter 18 v 73

अर्जुन उवाच ।

नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रसादान्मयाच्युत ।

स्थितोऽस्मि गतसंदेहः करिष्ये वचनं तव ॥१८॥७३॥

नष्टः । मोहः । स्मृतिः । लब्धा । त्वत् । प्रसादात् । मया । अच्युत ।

स्थितः । अस्मि । गत-संदेहः । करिष्ये । वचनम् । तव ॥

arjuna uvāca

naṣṭo mohaḥ smṛtirlabdhā tvatprasādānmayācyuta

sthito'smi gatasaṃdehaḥ kariṣye vacanaṃ tava

18.73. Delusion has been dispelled and memory of truth has been regained by me through Your grace, O Kṛṣṇa. I stand firm, with my doubts dispelled; I shall do as You command.

नष्टः	(m. nom. sg. p. pass. participle √naś), lost, destroyed
मोहः	(m. nom. sg.), delusion, confusion
स्मृतिः	(f. nom. sg.), memory, wisdom
लब्धा	(f. nom. sg. p. pass. participle √labh), obtained, gained
त्वत्	(abl. sg.), from you
प्रसादात्	(m. abl. sg.) from grace, from kindness, from favour
मया	(inst. sg.) by me

अच्युत	(m. voc. sg.), O unchanging One, epithet of Kṛṣṇa
स्थितः	(m. nom. sg.), standing, existing
अस्मि	(1st sg. √as), I am
गत-	(p. pass. participle), gone, dispelled
-संदेहः	(m. nom. sg.), doubt, uncertainty
गतसंदेहः	(m. nom. sg.), with doubts gone or dispelled
करिष्ये	(1st sg. future mid, √kṛ), I shall do, I shall perform
वचनम्	(n. acc. sg.), command, injuction
तव	(gen. sg.), of you, your